

**ਪੱਤਰ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ**

**ਡੀ, ਫਲਸ਼ੋ, ਸੀ, ਅਤੇ ਐਚ.ਆਰ ਖੰਨਾ, ਜੇ.**

**ਭਗੀਰਥ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, -ਅਪੀਲੈਂਟਸ।**

**ਬਨਾਮ**

**ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ।**

**ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਨੰ. 48 ਆਫ 1963**

(ਸੋਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ) ਐਕਟ (1962 ਦਾ XIV) ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਪੰਜਾਬ ਸਿਕਿਓਰਿਟੀ ਆਫ ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਊਰਸ ਡੈਟ (ਐਕਸ ਆਫ 1953) - ਐੱਸ. 19 ਈ—ਕੀ ਵੈਧ ਹੈ। 1954 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਿਕਿਓਰਿਟੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 19 ਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ

ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਊਰਜ਼ ਐਕਟ, 1953, ਪੰਜਾਬ ਸਿਕਿਓਰਿਟੀ ਆਫ ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਊਰਸ ਦਸੰਬਰ, 10 (ਸੋਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ। 1962 ਦਾ XIV, ਫਗਨ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (1) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਐਕਟ X ਦੇ ਅਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1953 ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਾ 19-ਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੈਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਅਣਵੰਡੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਿਨਾਂ "ਪਰਿਵਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਨਕਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਜਾਂ ਵਿਤਕਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

20 ਦਸੰਬਰ, 1962 ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰਬਰ 644 ਆਫ 1962 ਵਿੱਚ ਮਾਨਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ X ਅਧੀਨ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਆਰ.ਐਸ.ਮੋਗੀਆ ।

ਅਬਨਾਸ਼ਾ, ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ,  
ਸ.

### ਨਿਰਣਾ

**ਫਾਲਸ਼ੋ, ਸੀਜੇ**—ਇਹ ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ਫਾਲਸ਼ੋ, 10 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਹੈ,

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲੈਕਟਰ, ਸਰਪਲੰਸ ਏਰੀਆ, ਸਿਰਸਾ, ਹਿਸਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ 164 ਵਿੱਘੇ 7 ਬਿਸਵੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਆਫ ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਊਰਜ਼ ਐਕਟ 1953 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੀ ਕਿ 17 ਜੂਨ, 1958 ਨੂੰ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਖੇਤਰ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 10-ਏ (ਸੀ) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ, ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਐਲਾਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ 1962 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪਿਛਾਖੜੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਦੂਸਰਾ ਨੁਕਤਾ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਜਗਨ ਨਾਥ ਬਨਾਮ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ 1953 ਦੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 19-ਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1)। ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਸੀ, ਇਹ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ; ਸੰਯੁਕਤ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਜੋ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸਦਾ ਹਿੱਸਾ ਭਾਗੀਰਥ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤਾਂ

ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਹੱਦ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ - ਸਿਰਫ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਕਿ ਸਾਂਝੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੰਪਤੀ ਸੀ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਕੋਈ ਵਿਆਜ ਇੱਕ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਬਾਦਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸੀ-ਫਾਲਸ਼ੋ, ਸੀਜੇਟੇਸ਼ਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 10-ਏ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 16 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੀ

ਐਕਟ.

1962 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਐਕਟ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਸੰਯੁਕਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਭੁੱਲ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 19-ਈ ਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

“ਇਸ ਐਕਟ ਜਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ-

- (a) ਜਿੱਥੇ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵੰਸ਼ਜ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਅਣਵੰਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਵੰਸ਼ਜ, ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ; ਅਤੇ
- (b) ਹਿੰਦੂ ਅਣਵੰਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 10-ਏ ਅਤੇ 16 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਨੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ! ਭਗਤ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰ ਜੇ.ਜੇ.

ਏਪੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਨਾਇਡੂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ! ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ , ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਅਫਵਾਹ ਸੀ ਕਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ , ਅਤੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਕਾਗਨੇਟ ਪੈਪਸੂ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਹਿੰਦੂ ਅਣਵੰਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸਿਰਫ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲੱਭਣਾ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਸਿਰਫ ਪੜਚੋਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ (3) ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮਦਰਾਸ ਲੈਂਡ ਰਿਫਾਰਮਜ਼ (ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੀਲਿੰਗ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਨ) ਐਕਟ 1961 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਛੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਕੀਮ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੈਪਸੂ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਸੀਲਿੰਗ ਫਿਕਸਡ, 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ, ਸਾਡੇ ਐਕਟਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਅਮਲ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਐਡਸਰਪਲੱਸ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ । ਐਕਟ ਨੂੰ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦੀ ਗਣਨਾ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਸਾਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 'ਪਰਿਵਾਰ\*' ਦੀ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਨਕਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3(14) ਵਿੱਚ 'ਪਰਿਵਾਰ\*' ਦੀ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ:

"ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਪਰਿਵਾਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਅਕਤੀ, ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਪਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜਾਂ ਉਸਦੇ-

- (i) ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਅਣਵਿਆਹੇ ਧੀਆਂ; ਅਤੇ
- (ii) ਨਰ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਨਾਬਾਲਗ ਪੋਤੇ ਅਤੇ ਅਣਵਿਆਹੇ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੇ. ਕੁਨਹੀਕੋਮਨ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (4) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਕਟ, 1961 ਦੇ ਕੇਰਲਾ ਖੇਤੀ ਸਬੰਧ ਐਕਟ, ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ 'ਪਰਿਵਾਰ' ਦੀ ਇੱਕ ਨਕਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ। ਮਦਰਾਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 5(1) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉੱਪਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਰੇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਨਾ ਹੋਣ, 30 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਵਾਧੂ ਮੈਂਬਰ ਲਈ 5 ਸਟੈਂਡਰਡ ਏਕੜ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 5(1) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 5(1) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਧਿਆਇ II ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸਦਾ ਇਹ ਭਾਗ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਬਸ਼ਰਤ ਵਾਧੂ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ, ਪੂਰੇ ਅਧਿਆਇ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਆਧਾਰ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਕਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ 'ਨਕਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਕਟ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 19-E ਹਿੰਦੂ ਅਣਵੰਡੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਕੋਲ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਐਚ.ਆਰ ਖੰਨਾ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

**ਬੀ ਆਰ ਟੀ**

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ